

hisoblash texnikasi bilan tanishish uchun ishlatiladi. Tushuntirishda o'qituvchi yangi materialni o'tganlar bilan, shu jumladan bilimlar tizimiga bog'laydi, o'quvchilardagi bilim va ko'nikma o'rtasidagi aloqalarni va o'zaro bog'liqlikni o'rnatadi. Ushbu munosabatlarni o'rnatishda o'qituvchi o'quvchilarni o'zlarining o'tgan tajribalariga asoslanib, mavjud bilimlarni takrorlaydi. Shu bilan birga, u vizualizatsiyadan keng foydalanadi: mavzular bo'yicha qo'llanmalar, illyustratsion jadvallar, didaktik tarqatma materiallar, diagrammalar, chizmalar, grafikalar, raqamlarning arifmetik yozuvlari, harakatlar, muammo echimlari shular jumlasidandir. Yangi bilimlarni tushuntirish ayniqsa quyi sinflarda uzoq vaqt davom etmasligi lozim. Yangi bilimlarni kichik, mantiqiy jihatdan tuliq «bo'laklarga» ajratish kerak. Bir darsda oz miqdordagi bilimlar taqdim etiladi. O'qituvchi ba'zida o'quvchilarga: «Keyin nima qilish kerak deb o'ylaysiz?» degan savol bilan ta'lim berish jarayonini to'xtatishi mumkin yoki «Ustunga qo'shganda o'nliklarni qayerga joylashim kerak?» kabi. O'quvchilar taqdim etilayotgan bilimlarni tushunadimi, ta'lin jarayonini kuzatib borishga ulgurdimi yoki ularning e'tiborini chalg'itayotganini bilish uchun savollar beriladi. Ular shuningdek, o'quvchilarning bilim faoliyatini faollashtiradi, ularning e'tiborini yo'naltirishga imkon beradi. Amaliy ish bu o'quvchilarning didaktik tarqatma materiallar, o'lchovlar, modellashtirishlar, ilovalar, rasmlar va konstruksiyalar bilan qo'lda ishlashidir. Amaliy ishlash bilimlarni mustahkamlash va turli xil asboblardan o'lchash, rasm chizish, loyihalash va h.k.larda ko'nikmalarni shakllantirishda keng qo'llaniladi. Amaliy ish o'qituvchidan puxta rahbarlikni, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatolar yoki noto'g'ri xulosalar oldini olish uchun juda ko'p mehnatni talab qiladi. Amaliy ish maksimal mustaqillik, tashabbuskorlik va amaliy faoliyatni boshqarish qobiliyatini ta'minlashi kerak. O'zaro tekshirish, o'lchovlarni nazorat qilish va boshqalarni tashkil qilish foydalidir. Ma'lumki, agar bola mehnatga qiziqsa va unga ijobiy tomondan yondoshsa, u holda darslarning samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Imkoniyati cheklangan maktab o'quvchilarida har qanday ko'nikma va malakalarni rivojlantirish nafaqat katta kuchlarni, uzoq vaqtni, balki bir xil turdagi mashqlarni ham talab qiladi. Didaktik o'yinlar bir xildagi materialni o'quvchilar uchun qiziqarli qilish, uni ko'ngilochar shaklga keltirishga imkon beradi. O'yin davomida paydo bo'lgan ijobiy his-tuyg'ular bolani faollashtiradi, uning e'tiborini tortadi va xotirasini rivojlantiradi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarga matematikani o'qitishda ko'pincha bilishning induktiv yo'li qo'llaniladi. Ushbu ta'lim turi ko'proq imkoniyati cheklangan o'quvchilarning fikrlash rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlariga qaratilgan. Shuning uchun ko'plab matematik tushunchalar, geometrik shakllarning xossalari, matematik amallar, munosabatlarning xususiyatlari empirik ravishda o'rganiladi.

Harakatlanishi cheklangan o'quvchilar bilan ishlash "O'xshashlarini nomma-nom ayt" degan o'yinda to'rtinchi sinf o'quvchilari tekis geometrik figuralar ichida o'xshashlarini ajratib, ularning nomlarini aytish orqali geometrik figuralar haqidagi bilimlarning qanchalik to'g'ri va mustahkam ekanligini ko'rsatadilar. Masalan, stol ustidagi uchburchaklar,

to'rtburchaklar, doiralar, yarim doira aylanalar (yarim aylana), fazoviy figuralar va boshqa figuralar.

O'quvchilar masalan, bu turtburchaklar qanday rangda va qanday kattalikda bo'lishidan qat'iy nazar, to'rtburchak, deb atalishini va ularning har biri o'z nomiga ega (kvadrat, rom, trapetsiya, parallelogramm, to'g'ri to'rtburchak), deb atalishini birgalikda topishadilar. O'yin davomida bolalarning yuzidan tabassum arimaydi va har biri faol qatnashadi.

"Doiraviy misollar" o'yini

«Doiraviy misollar» o'yinida hamma bolalar misollarni javobini topishadi, keyingi misol shu son bilan boshlanadi. Oxridagi javob birinchi yozilgan songa mos kelishi kerak. O'yin shu tariqa davom etadi.

Matematika darslarida boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlar kamroq qo'llaniladi. Shunga qaramay, bu asrdagi o'yin texnologiyalari bilimlarni olish va mustahkamlashning eng samarali usuli hisoblanadi. O'yinlar kuzatuvni, o'xshashlik va farqlarni aniqlash qobiliyatini rivojlantiradi, fikrlashni, e'tiborni va tasavvurni yaxshilaydi. Bundan tashqari, o'yin faoliyatini tashkil etish, nisbatan murakkab bir mavzu sifatida matematikaga qiziqishni rivojlantirishning juda samarali usuli hisoblanadi.

Matematikani o'qitish jarayonida o'quvchilar nutqi rivojlanadi, ularning so'z boyligi aniq matematik atamalar va iboralar bilan boyitiladi. O'quvchilar o'z faoliyati haqida sharh berishni, muammoni yechish, arifmetik amallarni bajarish yoki geometriya bo'yicha topshiriqlarni bajarish to'g'risida to'liq og'zaki hisobot berishni o'rganadilar.

Topshiriqlarning barcha turlarida, qanday uslubdan qat'iy nazar, o'quvchilar shakl, harakat, hodisaning muhim xususiyatlarini ahamiyatsiz bo'lgan narsalardan ajrata olishga intilish kerak. Buning uchun ob'ektlarda kuzatuv topshiriqlar, mashqlarda va hokazolarda har xil ahamiyatsiz xususiyatlar talab qilinadi, chunki bu juda katta tuzatuvchi rol o'ynaydi, vaxolangki aqlan zaif o'quvchilar shakllanayotgan kontseptsianing muhim va ahamiyatsiz

Faqatgina takroriy kuzatuvlar, o'qituvchilarning topshiriqlari, maktab o'quvchilarining diqqatini ahamiyatsiz belgilar o'zgarganda, muhimlari uzgarishsiz qolishiga yo'naltirish tushunchalarni shakllantirishga yordam beradi. Matematik bilimlarni mustahkamlashni takrorlash mashqlarini amalga oshirmasdan amalga oshirib bo'lmaydi. Mashqlar hisoblash qobiliyatlari, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ishlatiladi. Mashqlar ma'lum bir tizimda, tobora kuchayib borayotgan qiyinchiliklar bilan ishlatilishi kerak. Mashqlar tizimi shunday tanlanishi kerakki, yangi bilimlar mavjud bilimlar bilan bog'lanib, ularning kengayishi va chuqurlashishiga yordam beradi. Qiyinchilik darajasi nafaqat topshiriqning murakkabligi, balki o'quvchilarning individual imkoniyatlarini ham belgilashi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Pedagogik texnologiya asoslari". J.G'.Yoldoshev,S.A.Usmonov.Toshkent- 2004-y
2. N.U.Bikboyeva, E.Ya.Yangiboyeva va boshqalar, "Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi", T.: "O'qituvchi", 2005;
3. Imkoniyati cheklangan maktablarida matematika fanidan o'qitishda didaktik o'yinlardan foydalanishning samarali usullari – тема научной статьи по фундаментальной медицине читайте бесплатно текст научно-исследовательской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка (cyberleninka.ru)
- 4.Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. *Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers*, 15(3), 49-57.
- 5.Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. *Universum: технические науки*, (8-1 (77)), 27-29.
- 6.Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). NEYRON TARMOQLARNING TASNIFI. *Scientific Impulse*, 1(3), 757-763.
- 7.Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O 'QITISH TEXNOLOGIYALAR. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.
- 8.Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537.
- Saydaliyevich, U. S., & Sardorbek, S. (2022). FIGHT AGAINST OFFENSES. RESPONSIBILITY OF MILITARY SERVICES. MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH, 11(1), 359-366.
- Tojimatovich, A. A., & Saydaliyevich, U. S. (2022). Abduganiyev Jamhurbek Isroil ogli.". *Life of the Faculty of Military Education."* *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 8, 6-9.
- Tojimatovich, A. A., Saydaliyevich, U. S., & Isroil ogli, A. J. (2022). *Life of the Faculty of Military Education.* *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 8, 6-9.
- Saydaliyevich, U. S. (2022). Struggle of the peoples of Central Asia against the Achaemenids Tomaris, Shirak. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 6, 64-67.
- Kuyoshbek, Y., Nurmukhammad, K., Arabboy, Y., Sardorbek, S., & Saydaliyevich, U. S. (2022). THE CONQUEST OF CENTRAL ASIA BY THE ARABS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 1, No. 4, pp. 130-134).
- Tojimatovich, A. A., & Saydaliyevich, U. S. (2021). Formation Of Science as A Value and Classification of Values. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 3, 172-178.
- Saydaliyevich, U. S. (2021). Abdulhakimov Shahzodbek Abdurashid ogli, and Xofizov Javohirbek Qurbonboy ogli.". *UNDERSTANDING AND CONCEPTING*

BALLS IN THE SPIRIT OF MILITARY PATRIOTISM." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9, 924-929.

Khalilovich, M. S., Saydaliyevich, U. S., & Ogli, A. O. M. (2022). Education of young people in the spirit of military and patriotism. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(2), 572-574.

Akbarov, A. T., & Ubaydullayev, S. S. (2022). KASBIY MUTAXASSISLIK FANLARINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING USLUBIY IMKONIYATLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 786-792.

Saydaliyevich, U. S., & Nosirkhonzoda, A. N. (2022). HISTORY OF MILITARY PATRIOTISM AND MILITARY ART. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 10(12), 759-763.

Nurmukhammad, K., Saidaliyevich, U. S., & Nasirkhonzoda, A. N. (2023). Strength of the People of Uzbekistan. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 16, 26-28.

Xaydarali ogli, X. N., Saydaliyevich, U. S., & Nosirxonozoda, A. N. (2022). O'ZBEKISTON HALQINING MATONATI. INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022, 2(14), 66-69.

Saydaliyevich, U. S., & Nosirkhonzoda, A. N. (2023). JANUARY 14 IS THE DAY OF DEFENDERS OF THE FATHERLAND. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(15), 643-646.

Nurmuhammad, X., Saydaliyevich, U. S., & Nosirkhonzoda, A. N. (2023). 14-YANVAR VATAN HIMOYACHILARI KUNI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(6), 1225-1230.

Damirovich, R. M., Saydaliyevich, U. S., & Nosirkhonzoda, A. N. (2022). SOCIAL-PSYCHOLOGICAL BASES OF PROFESSIONAL ADAPTABILITY IN FUTURE MILITARY SERVANTS. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 2(13), 462-465.

Xaydarali o'g'li, X. N., Saydaliyevich, U. S., & Nosirkhonzoda, A. N. (2023). HARBIY XIZMAT AXLOQINING MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(19), 1-12.

IMKONIYATI CHEKLANGAN KASB-HUNAR MAKTABLARIDA MATEMATIKA FANIDAN O'QITISHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH USULLARI

Azizova Nilufar Abdupattayevna
Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi
Matematika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Imkoniyati cheklangan kasb-hunar maktablarida matematika fanidan o'qitishda didaktik o'yinlardan foydalanish usullari haqida ma'lumotlar berilgan va misollar yordamida tahlil etiladi.*

Kalit so'zlar: *matematika, didaktik o'yinlar, zamonaviy ta'lim, ko'rgazmalilik, didaktik o'yinlar, o'yin qoidasi.*

Insonparvarlik ruhi bilan yo'g'rilgan islohotlarimiz buyuk Alisher Navoiy bobomizning bitta ko'ngli o'ksik odamni xursand qilish -Ka'bani obod etish bilan barobar,degan teran ma'noli so'zlariga, mehr-

oqibat, saxovat va olijanoblikka bifazilatlarni doimo qadrlab, ulug'lab yashaydigan xalqimizning orzu-intilishlariga hartomonlama uyg'un va hamohangdir.

Har tomonlama barkamol insonni shakllantirish bugungi jamiyatimiz oldida turgan dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Hozirgi maktab o'rindiqdarida o'tirgan yosh avlod ertaga bizning qo'limizdan ishimizni oladigan, hayotimizni davom ettirib, o'zidan keyingi avlodga yetgazuvchi vorislarimiz, O'zbekiston buyuk kelajagining egalaridir. Barkamol avlod haqida so'z borganda, davlat ta'lim standartlarini, o'quv dasturlari va o'quv adabiyotlarini takomillashtirish. Oliy va o'rta maxsus ta'lim, umumta'lim tizimida ta'lim yo'nalishlari va mutahasisliklarini bugungi kun talabarlari nuqtai nazaridan qayta ko'rib chiqish zarur. Shuningdek, o'quv jarayoniga yangi axborot va pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, bolalarimizni komil inson etib tarbiyalashda jon bozlik ko'rsatadigan o'qituvchi va domlarga e'tiborimizni yanada oshirish, qisqacha aytganda, ta'lim tarbiya tizimini sifat jihatidan butunlay yangi bosqichga ko'tarish diqqatimiz markazida bo'lish darkor. Shu sababli zamon talablariga to'liq javob bera oladigan pedagogik texnologiyalarini boshlang'ich sinf matematika darslarida ham joriy qilish ishlari hozirgi davr talabidir.

Ma'lumki 1-sinfga qabul qilinib, maktab ostonasida ilk qadam qo'yan bolaning faoliyatda o'yin asosi o'rin egallaydi. O'yin ularning eng sevimli mashg'uloti bo'lib, ular har qanday mashg'ulotni o'yin bilan uyg'unlashtirishga harakat qiladi. Shunday ekan o'qituvchi o'quvchi faoliyatidan ularning sevimli mashg'uloti - o'yinni siqib chiqarib, undan maqsadga muvofiq foydalanish bilan ta'lim jarayonining samaradiligini oshirishga imkoniyat beradi. O'yin bola hayotining uzviy qismidir. O'yin orqali bola atrof -muhit, tabiat hodisalari, manzaralar, buyumlar o'simliklar hayvonlar dunyosi bilan tanishadi.